

Arkhaia Anatolika

e-ISSN: 2651-4664

arkhaiaanatolika.org
Arkhaia Anatolika 6 (2023) 24-35
DOI: 10.32949/Arkhaia.2023.56

Araştırma Makalesi

Kırşehir Kale Höyük'ten Hellenistik Dönem Amphora Mühürleri: Rhodos ve Sinope

Işık ADAK ADIBELLİ*

Erkan ALKAÇ**

* Dr. Öğr. Üyesi Işık Adak Adıbelli, Ahi Evran Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Kırşehir/Türkiye.
E-mail: adakadibelli@hotmail.com
Orcid id: 0000-0002-4078-0123

** Doç. Dr. Erkan Alkaç, Mersin Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Mersin/Türkiye.
E-mail: ealkac77@gmail.com
Orcid id: 0000-0001-9436-2501

Sorumlu Yazar: Işık Adak Adıbelli, Ahi Evran Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Kırşehir/Türkiye.
E-mail: adakadibelli@hotmail.com

Geliş Tarihi: 30.12.2022
Kabul Tarihi: 19.02.2023
Online Yayın Tarihi: 01.10.2023

Makale Künyesi: Adak Adıbelli, I. ve Alkaç, E. 2023. "Kırşehir Kale Höyük'ten Hellenistik Dönem Amphora Mühürleri: Rhodos ve Sinope." *Arkhaia Anatolika* 6: 24-35.
<https://doi.org/10.32949/Arkhaia.2023.56>

Çıkar Çatışması Beyanı: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Yazarların Katkı Oranları Beyanı: Yazarlar, çalışmanın tasarlanması; veri toplanması; veri analizi; makalenin yazımı; makalenin gönderimi ve revizyonu aşmalarında IAA %50 ve EA %50 oranında katkı sunmuşlardır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) olarak lisanslıdır.

• Dergide yayınlanan makalelerin bilimsel ve hukuki sorumluluğu tamamen yazar(lar)ına aittir.

Öz

Kent merkezinde oldukça geniş bir alana yayılan Kırşehir Kale Höyük şehrin ilk yerleşim birimidir. Günümüzden Tunç Çağlarına kadar devam eden tabakalaşmada, Hellenistik Dönem katları oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Höyüğün özellikle güneyinde yoğunlaşan çalışmalarda Ortaçağ tabakasının altından, Hellenistik buluntular ve kalıntılar, çok evreli bir şekilde ortaya çıkarılmıştır. Bunlar arasında H4 ve J3 plankaresindeki açmalarda ele geçen üç adet mühürlü amphora kulbunu tanıtmak, değerlendirmek ve yorumlamak, makalemizin amacını oluşturmaktadır. Hellenistik Dönem katmanlarındaki çöp çukuru (*bothros*), dolgu veya blokaj niteliği taşıyan ünitelerden ele geçen parçalarımız steril bir kontekste sahip değildir.

Mühürlü kulplardan ilki bir Rhodos amphorasına aittir ve H4 plankaresinde D1 kodlu Ortaçağ duvar temelinin altındaki dolgu katmanından çıkmıştır. Diğer ikisi ise Sinope amphoralarına ait mühürlerdir. Bunlardan ilki yine H4 plankaresinde, Hellenistik (üçüncü) tabaka ile ilişkili bir çöp çukurunda ele geçmiştir. İkinci Sinope amphora kulpu ise yamaçta yer alan J3 plankaresinde, çoğu tahrip olmuş bir zemin blokajını oluşturan katmanda bulunmuştur.

Çalışmamızda yukarıda söz edilen mühürlü amphoraların üretim yerleri tespit edilerek sınıflandırılmış, kataloğu yapılmış ve genel olarak MÖ 3. yüzyılın ortaları ile 2. yüzyılın başları arasında tarihlendirilmiştir. Ayrıca kulpların diğer merkezlerden ele geçen benzer örnekleri ile karşılaştırmaları da yapılmıştır. Böylece üzerlerindeki mühürleri ile geldikleri yerleri tespit edebildiğimiz amphoralar Kırşehir'in Hellenistik Dönem'deki ticari bağlantıları hakkında bilgi vermiştir. Son olarak bu amphoraların hangi güzergâh üzerinden Kırşehir'e taşınmış olabileceği tartışılmış, bölgenin, Sinope, Kilikia ve Pergamon ile bağlantıları belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kappadokia, Kırşehir Kale Höyük, Hellenistik Dönem, Mühürlü Amphora, Sinope, Rhodos.

Arkhaia Anatolika

e-ISSN: 2651-4664

arkhaiaanatolika.org
Arkhaia Anatolika 6 (2023) 24-35
DOI: 10.32949/Arkhaia.2023.56

Research Article

Hellenistic Amphora Stamps from Kırşehir Kale Höyük: Rhodes and Sinope

Işık ADAK ADIBELLİ*

Erkan ALKAÇ**

* Asst. Prof. Dr. Işık Adak Adıbelli, Ahi Evran University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Archaeology, Kırşehir/Türkiye.
E-mail: adakadibelli@hotmail.com
Orcid id: 0000-0002-4078-0123

** Assoc. Prof. Dr. Erkan Alkaç, Mersin University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Archaeology, Mersin/Türkiye.
E-mail: ealkac77@gmail.com
Orcid id: 0000-0001-9436-2501

Corresponding Author: Asst. Prof. Dr. Işık Adak Adıbelli, Ahi Evran University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Archaeology, Kırşehir/Türkiye.
E-mail: adakadibelli@hotmail.com

Received Date: 30.12.2022
Acceptance Date: 19.02.2023
Online Publication Date: 01.10.2023

Citation: Adak Adıbelli, I. and Alkaç, E. 2023. "Hellenistic Amphora Stamps from Kırşehir Kale Höyük: Rhodes and Sinope." *Arkhaia Anatolika* 6: 24-35.
<https://doi.org/10.32949/Arkhaia.2023.56>

Conflicts of Interest: No conflict of interest has been declared.

Author Contribution: The authors, designing the study; data collection; data analysis; writing the article; contributed to the submission and revision of the article (IAA 50% and EA 50%).

Copyright & License: Authors retain copyright of their work and their articles are licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0).

• The scientific and legal propriety of the articles published in the journal belongs exclusively to the author(s).

Abstract

Kırşehir Kale Höyük, which spreads over a very large area in the city center, is the first settlement of the city. The Hellenistic Period layers are the most important part of the stratigraphy of the mound from the present to the Bronze Ages. Hellenistic finds and remains in a were unearthed in a multi-phase manner under the Medieval layer, especially in the south of the mound. Among these, the aim of our article is to introduce, evaluate and interpret the three stamped amphora handles found in the trenches in grid-squares H4 and J3. Unfortunately, the handles recovered from the pit, filling layer or blockage in the Hellenistic layers do not have a sterile context.

The first of the handles belongs to a Rhodian amphora. It was found in the filling layer under the medieval wall foundation with code no. D1 in grid-square H4. The other handles belong to two Sinopean amphorae. The first of these was recovered from a pit associated with the Hellenistic (third) layer, again in grid-square H4. The second handle of the Sinope amphora was found in the J3 grid-square on the slope, from the blockage layer of a mostly destroyed flooring ruin.

In our study, the production sites of the above-mentioned amphora stamps were determined and classified, cataloged and generally dated between the middle of the 3rd century BC and the beginning of the 2nd century BC. Also, the handles were compared with similar samples found from other centers. Thus, the amphorae, whose production centers were identified from their stamps, gave information about the commercial connections of Kırşehir in the Hellenistic period. Finally, the routes through which these amphorae may have been transported to Kırşehir have also been discussed; the region's connections with Sinope, Kilikia and Pergamon have been stated.

Keywords: Kappadokia, Kırşehir Kale Höyük, Hellenistic Period, Stamped Amphora, Sinope, Rhodes.

Giriş

Kırşehir kent merkezinde yer alan Kale Höyük yaklaşık 20 m yükseklikte ve 260 m çapındadır (fig. 1). Höyükte ilk kapsamlı araştırma Bahadır Alkım tarafından yapılmış ve yerleşik hayatın Tunç Çağlarından itibaren başladığı belirlenmiştir¹. Bu çalışmadan sonra düzenli kazılar 2012 yılında başlatılmış ve günümüzden Demir Çağı katmanlarına kadar takip edilebilen dönemlere ait bulgular ortaya çıkarılmıştır². Tespit edilen tarihsel süreçte Hellenistik Dönem katmanları höyüğün bugüne kadar ortaya çıkarılan en belirgin tabakasını oluşturmaktadır³. Yoğun, çoğu zaman kopuk kopuk ya da iç içe geçmiş bir şekilde günümüze ulaşabilen çok evreli kalıntıları ile dikkat çeken bu katmanlar özellikle höyüğün güney tarafındaki BIII alanındaki plankarelerde ortaya çıkarılmıştır (fig. 1-2) Makalemizin konusunu oluşturan Hellenistik Dönem mühürlü amphora kulpları da bu alandaki H4 ve J3 plankarelerinde, 2014 kazı sezonunda ele geçmiştir. Toplamda üç adet olan kulpların ikisi H4 (fig. 3), biri J3 (fig. 4) plankarelerindeki açmalarda bulunmuştur. İlk kez bu çalışmada ele alınan kulpların öncelikle tabaka ve kontekst bilgileri verilecektir.

Güneydoğu tarafta yer alan H4 plankaresinde, höyüğün genelinde olduğu gibi, çoğunluğu çanak çömlek parçaları olmak üzere bol miktarda Hellenistik buluntular içeren dolgu tabakası ve çok evreli Hellenistik kalıntılar ortaya çıkarılmıştır⁴. Söz konusu dolgu tabakası ve kalıntılar, alanda süreklilik gösteren yoğun yerleşimler neticesinde süregelen tahribatı gözler önüne sermektedir (fig. 2-3). Açmanın dolgu tabakasında farklı niteliklere sahip buluntular mevcuttur. Bunlar arasında Attika tarzı siyah astarlı tabak, iğ formu unguentarium ve kandil parçaları analogi yolu ile MÖ 3. ve 2. yüzyıllara tarihlendirilmektedir⁵. Dolgu tabakasının altında ortaya çıkarılan çok evreli mimari kalıntılar, kerpiç ve taş malzeme kullanılarak örülmüş duvar ve temel kalıntılarında oluşmaktadır. Nitelikleri değişken olan duvar kalıntılarının, ağır tahribat nedeniyle küçüklü büyüklü boyutlarda korunmuş uzantıları açma içinde farklı mekân veya üniteler oluşturmaktadır. Söz konusu ünitelerden bir tanesi açmanın batı kesitinden içe uzanan D1 kodlu Ortaçağ duvar temelini kaldırılmasıyla belirlenmiştir (fig. 3). Mühürlü Rhodos amphorasına ait ilk kulp (kat. no. 1), çoğunluğu kaba çanak çömlek olmak üzere Attika tarzı siyah astarlı tabak ve iğ formu unguentarium parçaları ile bu üniteden çıkmıştır. Sinope amphorasına ait olan ikinci mühürlü kulp (kat. no. 2) ise aynı açmanın Hellenistik Dönem'e tarihlenen 3. tabakasında yer alan çöp çukurundan (*bothros*) iğ formu unguentarium parçası, dokuma ağırlıkları, metal objeler gibi farklı nitelikteki buluntularla birlikte ele geçmiştir (fig. 3).

Sinope amphorasına ait son mühürlü kulpun çıktığı J3 plankaresindeki açma yamaçta yer almaktadır (kat. no. 3). Açmada kademeli bir şekilde yapılan kazı çalışmaları sırasında yüzey toprağı alındıktan sonra doğrudan Hellenistik tabakaya inilmiş, bu tabakada büyük bölümü tahrip edilmiş duvar kalıntıları ve taş plakalarla kaplı zemin parçası belirlenmiştir. Tabakanın ilk ünitesini oluşturan zemin kalıntısının altından mühürlü kulp parçası ile birlikte Attika tarzı siyah astarlı kâse parçası, günlük kullanım ve pişirme kapları, Geç Demir Çağı-Erken Hellenistik Dönem'e ait seramik parçaları ve başka amphora parçaları da ortaya çıkarılmıştır (fig. 4).

¹ Alkım 1956.

² Adak-Adibelli 2016b.

³ Adak-Adibelli 2014 299-304; Adak-Adibelli 2016a, 45,48-49;

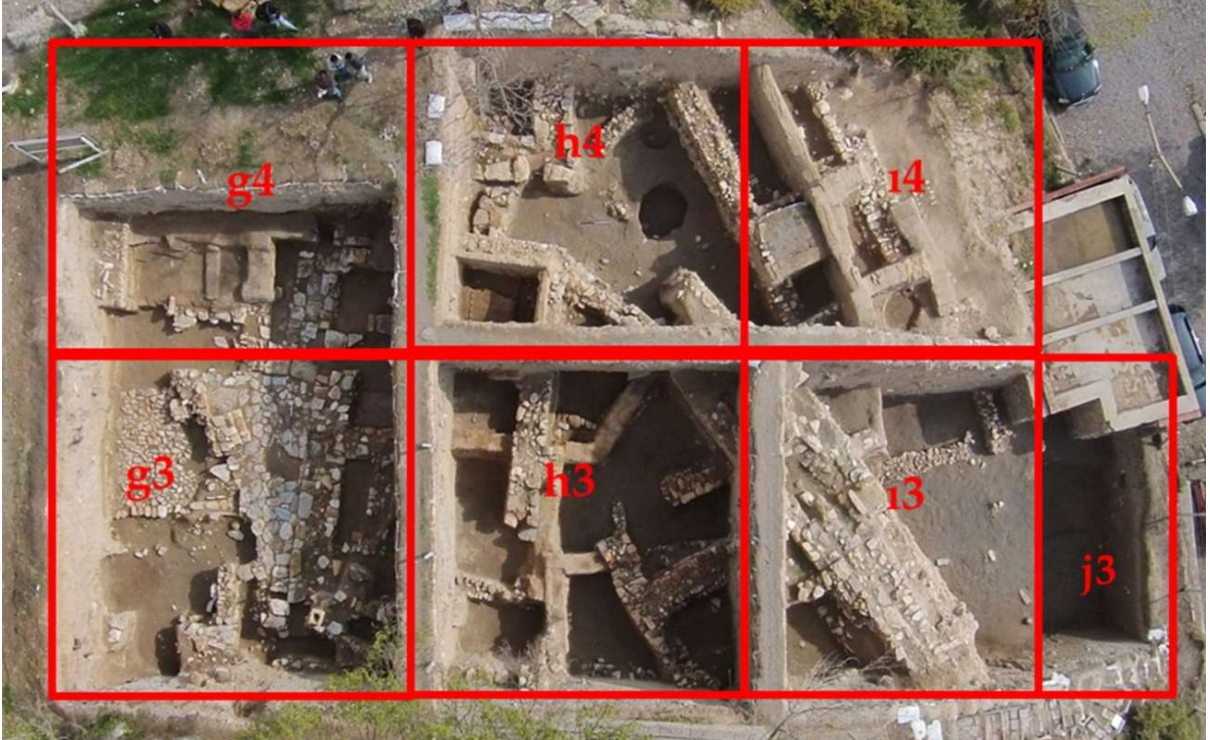
⁴ Adak-Adibelli 2015,258-261, 264; Adak-Adibelli 2016b, 90-91.

⁵ Benzerleri için bk. Thompson 1934, 395, fig. 82-83, 117; Jones 1950, fig. 120-121, 135-136; Bats 1988, 108-109, pl. 20-23, 43; Rotroff ve Oliver 2003, pl. 24, 44, 139; Rotroff 2006, 150-151, 156, fig. 63-66.

Yukarıda verilen bilgilerden sonra mühürlü kulpların değerlendirilmesi ve yorumlanabilmesi için üretim merkezlerine göre sınıflandırılan her bir parça tek tek ele alınarak tanıtılmıştır. Bu makalede, Kale Höyük'te bulunan amphora mühürlerini tarihlemek ve üretim merkezlerine göre sınıflandırmak amaçlanmıştır.

Figür 1: Kırşehir Kale Höyük doğu tarafından hava fotoğrafı ve güney bölümdeki açmalar

Figür 2: Kırşehir Kale Höyük güney bölümdeki açmaların hava fotoğrafı

Figür 3: H4 plankaresinde mühürlü kulpların çıktığı üniteler

Figür 4: J3 plankaresinde mühürlü kulpun çıktığı ünite ve konteksti

Rhodos Amphora Mührü⁶

Merkezine gül sembolünün yerleştirildiği mühürde yönetici Ἀρμοσίλας'ın ismi ile birlikte ay adı Βαδρόμιος bulunmaktadır (kat. no. 1; fig. 5). Dairesel satırın başlangıcında "tarafından /..nin dönemi" anlamında kullanılan ἐπί edatı yer almaktadır. Ἀρμοσίλας'ın görev yılının Period IIc içerisinde MÖ c. 209 - c. 205 yılları arasında bir yıl olduğu düşünülmektedir⁷. Ἀρμοσίλας'ın isminin tespit edildiği mühürlerde gül dışında sembol olarak sarmaşık yaprağı⁸, üzüm salkımı⁹ ve Helios¹⁰ sembolleri de görülmektedir. Bu yöneticinin ismi, Rhodos'un Anadolu'da hakimiyeti altındaki bölge olan Peraia'da üretilmiş bazı amphoralara ait mühürlerde de tespit edilmiştir¹¹. Yönetici Ἀρμοσίλας'ın üreticilerden Ἀγορᾶναξ (MÖ c. 209-c. 205 - c. 164-c. 162), Διονύσιος II (MÖ c. 219-c. 211 - c. 203-c. 199), Ἑλλάνικος (MÖ c. 219-c. 211 - c. 209-c. 205), Θεόδωρος (MÖ c. 233-c. 220 - c. 203-c. 199), Μενεκράτης I (MÖ c. 210-c. 209 - c. 205), Μένων I (MÖ c. 233-c. 220 - c. 203-c. 199), Μένων II (MÖ c. 209-c. 205 - c. 189), Πασίων (MÖ c. 219-c. 211 - c. 203-c. 199) ve Πρόθυμος (MÖ c. 219-c. 211 - c. 209-c. 205) ile bağlantıları tespit edilmiştir¹². Kale Höyük buluntusu bu mühürle Krocopolis/Arsinoe'deki örnek aynı kalıptan çıkmıştır¹³. Ἀρμοσίλας ile ilgili amphora mühürleri Delos¹⁴, Tell Sandahannah¹⁵, Krocopolis/Arsinoe¹⁶, Atina Ulusal Müzesi¹⁷, Tarsus Gözlükule Höyüğü¹⁸, Tell Akko¹⁹, Tanis²⁰, Milano Üniversitesi Koleksiyonu²¹, Sinope²², Alexandria Greko Romen Müzesi²³, Tell Keisan²⁴, Paphos²⁵, Sydney Nicholson Müzesi²⁶, Donato Morelli Koleksiyonu²⁷ ve Alexandria Benaki Koleksiyonu'nda²⁸ bulunmaktadır.

Figür 5: Kalehöyük'te bulunan Rhodos Amphora Mührü

⁶ Amphora kulpları üzerindeki mühür baskıları 1/1 ölçeğinde verilmiştir.

⁷ Finkielsztejn 2001, 191, tab. 18.

⁸ Barker 1999, 118, no. 9; Cankardeş-Şenol 2015, 484, RE-APMOΣΙΑΛΑΣ-011.

⁹ Cankardeş-Şenol 2015, 484, RE-APMOΣΙΑΛΑΣ-009.

¹⁰ Nachtergaele ve Pintaudi 1998/99, 171, no. 18.

¹¹ Cankardeş-Şenol ve Canoğlu 2009, 127, B26.

¹² Cankardeş-Şenol 2017, 240-245.

¹³ Empereur 1977, 42, no. 124; Cankardeş-Şenol 2015, 478, RE-APMOΣΙΑΛΑΣ-ΒΑΔΡΟΜΙΟΣ-001.

¹⁴ Cankardeş-Şenol 2015, 487, RE-APMOΣΙΑΛΑΣ-023.

¹⁵ Macalister 1901, 34, no. 56.

¹⁶ Empereur 1977, 41-42, no. 120-123.

¹⁷ Jöhrens 1999, 22, no. 30.

¹⁸ Grace 1950, 144, no. 69.

¹⁹ Ariel ve Messika 2007, 13, no. 3.

²⁰ Chaby 2009, 8, 14d; 9, no. 14g; 14f.

²¹ Criscuolo 1982, 44, no. 21.

²² Conovici ve Garlan 2004, 107, no. 6, pl. I.

²³ Botti 1893, 230, no. 104.

²⁴ Halpern-Zylberstein 1980, 245, no. 6.

²⁵ Sztetyllo 2010, 41, no. 20.

²⁶ Barker 1999, 118, no. 9.

²⁷ Nachtergaele ve Pintaudi 1998/99, 171, no. 18.

²⁸ Cankardeş-Şenol 2015, 486, RE-APMOΣΙΑΛΑΣ-020.

Sinope Amphora Mühürleri

Mührün birinci satırında $\acute{\alpha}\sigma\tau\upsilon\nu\acute{\omicron}\mu\omicron\varsigma$ unvanı ile ikinci satırında yönetici Ἀρτεμιδώρος II ve üçüncü satırında üretici Δᾶς II 'nin isimleri bulunmaktadır (kat. no. 2; fig. 6). Kale Höyük buluntusu bu mührün sağ bölümü kırık olmasına rağmen, yazıt benzer örneklerden hareketle tamamlanabilmiştir. Bu yöneticinin Sinope amphora mühür kronolojisinde görev yaptığı yıl, Grup V (MÖ c. 257 – c. 190) olarak belirlenmiştir²⁹. Yönetici ile ilişkili mühürlerin sağ tarafında sembol olarak kantharos veya krater gibi kap formları kullanılmıştır³⁰. Ἀρτεμιδώρος II 'nin üreticilerden Πρῶτος ³¹, Ἀγάθων , Θυαίας , Μιθριδάτης , Φιλοκράτης ³², Καλλιθένης ³³ ve Κλέων ³⁴ ile bağlantıları belirlenmiştir. Bu yöneticiyle ilişkili mühürler Dobrogei³⁵ ve Kallatis'te³⁶ ele geçmiştir. Üretici Δᾶς II 'nin birçok yönetici ile bağlantılı olduğu anlaşılmıştır³⁷.

Figür 6: Kalehöyük'te bulunan Sinope amphora mührü

Diğer Sinope mührünün üst bölümünün bir kısmı ve sağ tarafı kırıktır (kat. no. 3; fig. 7). Mührdeki yazıt, benzer örneklerden hareketle tamamlanabilmiştir. Mührün birinci satırında üretici Κτήσων II 'nin ismi bulunmaktadır. İkinci satırda yönetici isminin unvanı olan $\acute{\alpha}\sigma\tau\upsilon\nu\acute{\omicron}\mu\omicron\varsigma$ kullanılmıştır. Baskının üçüncü ve

Figür 7: Kalehöyük'te bulunan Sinope amphora mührü

dördüncü satırlarında yönetici $\text{Καλλιθένης II Ἐστιαίου}$ 'nun ismi yer almaktadır. Yöneticiyle ilgili ele geçen mühürlerde sembol olarak Nike, pruva ve üzüm salkımı görülmektedir³⁸. $\text{Καλλιθένης II Ἐστιαίου}$ 'nun görev döneminin Grup V (MÖ c. 257- c. 190) olduğu belirtilmektedir³⁹. Yöneticinin üreticilerden Κεφαλίον , Μιθριδάτης ⁴⁰, Ἀνθεστήριος , Συμαλίων ve Ἀχαῖος ⁴¹ ile bağlantıları anlaşılmıştır. Yöneticinin ismi, Tanais⁴², Satu Nou⁴³ ve Istros'ta⁴⁴ bulunan amphora mühürlerinde tespit edilmiştir. Üreticinin ismi, bazı mühürlerde bir yönetici olmaksızın da görülebilmektedir⁴⁵. Üretici Κτήσων II 'nin birçok yönetici ile bağlantılı olduğu tespit edilmiştir⁴⁶.

²⁹ Garlan 2004, 97; 283.

³⁰ Garlan 2004, 170.

³¹ Pridik 1917, 82, no. 415.

³² Conovici 1998, 83-84, no. 153-163.

³³ Pridik 1917, 92, no. 633.

³⁴ Garlan 2004, 170, no. 267-268.

³⁵ Irimia 1973, 53, no. 3.

³⁶ Avram *et al.* 1990, 122, no. 194.

³⁷ Garlan 2004, 53-54.

³⁸ Garlan 2004, 184-186, no. 329-336.

³⁹ Garlan 2004, 97; 283.

⁴⁰ Conovici 1998, 110, no. 339-342.

⁴¹ http://stampsofbosphorus.ru/en_production_center=Sinope.

⁴² Jöhrens 2001, 451, no. 380-381.

⁴³ Conovici ve Irimia 1991, 145, no. 62-63.

⁴⁴ Coja 1986, 437, no. 100.

⁴⁵ Conovici 1998, 95, 242-243.

⁴⁶ Garlan 2004, 70.

Sonuç

Kale Höyük'te H4 ve J3 plan karelerindeki açmalarda bir Rhodos ve iki Sinope amphora mührü bulunmuştur (tab. 1; fig. 8). Rhodos amphora mührü üzerinde yönetici Ἀρμοσίλας'ın ismi ile birlikte ay adı Βαδρόμιος bulunmaktadır (fig. 5). Bu yöneticinin Rhodos amphora mühür kronolojisine göre Period IIc içerisinde MÖ c. 209 - c. 205 yılları arasında bir yıl görev yaptığı belirtilmektedir. Sinope amphora mühürlerinden ilkinde yönetici Ἀρτεμιδώρος II ve üretici Δᾶς II'nin isimleri tespit edilmiştir (fig. 6). Diğer Sinope mühründe üretici Κτήσων II'nin ve yönetici Καλλιθένης II Ἑστιαίου'nun isimleri belirlenmiştir (fig. 7). Sinope amphora mühür kronolojisine göre yönetici Ἀρτεμιδώρος II ve Καλλιθένης II Ἑστιαίου, MÖ c. 257 - c. 190 yılları arasında görev üstlenmişlerdir.

Kat. No.	Köken	Yazıt	Yönetici	Üretici	Tarih
1	Rhodos	Ἐπὶ Ἀρμοσίλα Βαδρομίου vac. gül	Ἀρμοσίλας		MÖ c. 209 - c. 205
2	Sinope	Ἀστυ[νόμου] Ἀρτε[μιδώρου] Δάντο[ς]	Ἀρτεμιδώρος II	Δᾶς II	MÖ c. 257 - c. 190
3	Sinope	Κτήσω[ν] Ἀστυνό[μου] Καλλι[θένης] [τοῦ Ἑστιαίου]	Καλλιθένης II Ἑστιαίου	Κτήσων II	MÖ c. 257 - c. 190

Tablo 1: Kale Höyük'te Bulunan Rhodos ve Sinope amphora mühür listesi

Kale Höyük'te bulunan amphora mühürleri, genel olarak MÖ 3. yüzyılın ortaları ile 2. yüzyılın başları arasına tarihlenmektedir. Bunlar, Hellenistik Dönem höyük yerleşiminin hem arkeolojik hem de epigrafik kanıtlarıdır. Amphora kulplarının çıktığı katmanlarda ele geçen seramik parçaları H4 plankaresinde, yukarıdaki tarih aralığı ile uyumludur. J3 plankaresindeki kontekst ise ağırlıklı olarak Hellenistik Dönem'e tarihlenmekle birlikte, aralarında Geç Demir Çağı geleneğinde üretilmiş kap parçaları da yer almaktadır. Bu nedenle söz konusu kontekstin geniş bir zaman diliminden örnekler ihtiva ettiği söylenebilir.

Makale kapsamında incelenen amphora mühürlerinin, Orta Anadolu'da bulunan Kale Höyük'e nasıl ulaştıkları konusu cevap bekleyen bir sorudur. Anadolu'nun güney, batı ve kuzey kıyıları ile denize yakın iç kentlerde farklı yüzyıllara ve üretim merkezlerine ait çok sayıda amphora parçaları ve mühürleri, kazılar veya yüzey araştırmalarında bulunmuştur. Ancak deniz nakliyatının en önemli taşıma aracı olan ticari amphoralar, Anadolu'nun iç kesimlerine daha az sayıda ulaşmıştır. Çünkü kargo taşıma kabı, kara yolculuğu için uygun yapıda değildir. Amphoraların kazılarda ele geçen diğer ithal kaplardan bir farkı da burada ortaya çıkmaktadır. Zira daha çok ticari değeri olan ürünler için ambalaj olarak tasarlanmışlardır ve aslında içlerinde taşınan yüklere rağbet edildiği için bu kadar geniş ve farklı bölgelere yayılabilmişlerdir. Amphoralarla taşınan zeytinyağı ve şarap gibi ürünler, çoğunlukla üretimin yapıldığı kıyı kesimler ile ulaşımın kolay olduğu bölgelerde, halkın gelenekselleşmiş ve rutin ihtiyaçları arasındaydılar. Ancak iç bölgelere gelindiğinde durum farklılaşmaktaydı. Uzun mesafeli taşımının zorlukları ve aşamaları yüzünden giderlerin artması, fiyatların da yükselmesine sebep olur. Bu nedenle amphoralarla taşınan mallar, bölge insanı için lüks tüketimlere dönüşmüş ve sadece alım gücü yüksek insanlar tarafından

tercih edilmiştir. Daha da önemlisi bu ürünler bir zümre için, prestij amaçlı ve özel sipariş üzerine getirilmiş olmalıdır.

Ticari amphoraların iç bölgelere ulaşımı birkaç yol üzerinden yapılabilmekteydi. Yol güzergahlarını değerlendirirken öncelikle antik kaynaklardan Strabon'un Kappadokia üretimi olan "Sinopeli" isimli aşı boyasını Sinope üzerinden sevk ettikleri yönünden verdiği bilgi (Strab. XII, 2, 10 (C 540)), Kappadokia ile Sinope arasındaki kervan yolunun diğer merkezlere göre daha çok tercih edildiğine işaret etmektedir. Ancak aynı tabakadan ele geçen kandil ve unguentarium parçalarının Pergamon ve Tarsus buluntuları ile benzerlikleri⁴⁷, özellikle Kappadokia krallarının MÖ 2. yüzyılda Pergamon ile kurdukları, evlilik ve ittifak gibi, yakın ilişkiler (Liv. 38.39, 42.29; Poly. 3.5, 31.12), MÖ 130'da Roma'nın Kilikia'nın doğusunu ve Lykaonia Bölgesi'ni Kappadokia Krallığına vermesi (Pomp. Trog. 37.1) göz önüne alınırsa, yerleşimin Ege ve Kilikia ile bağlantıları da gündeme gelmektedir⁴⁸. Kale Höyük ile birlikte Seyitömer⁴⁹, Laodikeia⁵⁰, Gordion⁵¹, Şarhöyük-Dorylaion⁵² ve Kültepe'de⁵³ bulunan bu arkeolojik materyaller, amphora mühürlerinin Anadolu'nun iç kesimlerindeki dağılımını kanıtlamaları açısından önem taşımaktadır. Kale Höyük kazılarında şimdiye kadar ele geçen Attika tarzı siyah astarlıları, unguentarium ve kandil parçaları gibi farklı merkezlerden gelmiş olan buluntular da şehrin çok yönlü ticari bağlantılarının olduğunu göstermektedir. Kazılan alanların höyüğün oldukça küçük bir bölümünü oluşturması ve katmanlardaki yoğun tahribat göz önünde bulundurulursa, şu an az sayıdaki örneklerin ilerleyen yıllarda miktarlarının ve çeşitliliğinin artması olasıdır.

Figür 8: Kırşehir Kale Höyük ve burada ele geçen ithal amphoralara ait mühürlerin üretim merkezleri

⁴⁷ Jones 1950, fig. 94, 135, 187; Schäfer 1968, taf. 62, 64.

⁴⁸ Koyuncu 2015, 53-55, 66.

⁴⁹ Çoşkun ve Alkaç 2020, 243-262.

⁵⁰ Şimşek *et al.* 2017, 18-35, no. 1-19.

⁵¹ Lawall 2010, 163-164.

⁵² Darga 2006, 247-248, res. 8-10.

⁵³ Kültepe'den örnekler, Nevşehir Üniversitesi Hacı Bektaş Veli Üniversitesi'nden Dr. Burcu Tüysüz tarafından 5. Uluslararası Kültepe Toplantısı'nda "Current Studies on the Hellenistic Period in Kültepe" başlıklı bildiriye sunulmuştur. Bu bilgi için Dr. Burcu Tüysüz'e teşekkür ederiz.

Katalog

Kat. No.: 1 (Fig. 1)

KH.14.AM.H4.D1.45. H4 plankaresi. 988.60 (-3.92 m) Hellenistik tabaka. Yuvarlak, R: 2,8 cm, normal, bir satır dairesel yazıt, harfler içe doğru. Hamur Rengi: 2.5 YR 6/6. Yüzey Rengi: 10 YR 7/4. Yönetici: Ἀρμοσίλας. Ay Adı: Βαδρόμιος. Tarih: MÖ c. 209 – c. 205. Kalıp: RE-ΑΡΜΟΣΙΑΑΣ-ΒΑΔΡΟΜΙΟΣ-001.

Ἐπί Ἀρμοσίλα Βαδρομίου vac.
gül

Kat. No.: 2 (Fig. 2)

KH.14.AK.H4.3023/1.45. H4 plankaresi çöp çukuru. 987.65 (-4.63 m) Hellenistik tabaka. Dikdörtgen, ? x 2,4 cm, normal, üç satır yatay yazıt, hilal şeklinde sigma. Hamur Rengi: 5 YR 6/6. Yüzey Rengi: 7.5 YR 7/3. Yönetici: Ἀρτεμιδώρος II. Üretici: Δᾶς II. Tarih: MÖ c. 257 – c. 190.

Ἀστυ[νόμου]
Ἀρτε[μιδώρου]
Δάντο[ς]

Kat. No.: 3 (Fig. 3)

KH.14.AH.J3.3001.46. J3 plankaresi. 987.89 (-4.39 m). Hellenistik tabaka. Dikdörtgen, ? x 3,1 cm, normal, üç satır yatay yazıt. Hamur Rengi: 2.5 YR 6/6. Yüzey Rengi: 7.5 YR 7/4. Yönetici: Καλλισθένης II Ἐστιάου. Üretici: Κτήσων II. Tarih: MÖ c. 257 – c. 190.

Κτήσω[v]
Ἀστυνό[μου]
Καλλισ[θένου]
[τοῦ Ἐστιάου]

Dizin (Rh.: Rhodos; Sin.: Sinope; yön.: yönetici; üret.: üretici)

İsimler

Ἀγάθων, Sin. üre., 2
 Ἀγοῦναξ, Rh. üre., 1
 Ἀνθεστήριος, Sin. üre., 3
 Ἀρμοσίλας, **Rh. yön., 1**
 Ἀρτεμιδώρος II, **Sin. yön., 2**
 Ἀχαῖος, Sin. üre., 3
 Δᾶς II, **Sin. üre., 2**
 Διονύσιος II, Rh. üre., 1
 Ἑλλάνικος, Rh. üre., 1
 Θυαίας, Sin. üre., 2
 Καλλισθένης II Ἐστιάου, **Sin. yön., 3**
 Καλλισθένης, Sin. üre., 2
 Κεφαλίον, Sin. üre., 3
 Κτήσων II, **Sin. üre., 3**
 Κλέων, Sin. üre., 2
 Μενεκράτης I, Rh. üre., 1
 Μένων I, Rh. üre., 1
 Μένων II, Rh. üre., 1
 Μιθριδάτης, Sin. üre., 2-3
 Πασίων, Rh. üre., 1
 Πρόθυμος, Rh. üre., 1
 Πρωτος, Sin. üre., 2
 Σιμαλίον, Sin. üre., 3
 Φιλοκράτης, Sin. üre., 2

Ay Adı : Βαδρόμιος, **Rh. 1**

Edat: Ἐπί, **Rh. 1**

Unvan: ἀστυνόμος, **Sin. 2-3**

Sembol: Gül, **Rh. 1**

Bibliyografya

- Adak-Adıbelli, I. 2014. "2012 Kırşehir Kale Höyük Kazısı." *Kazı Sonuçları Toplantısı* 35(2): 296-310.
- Adak-Adıbelli, I. 2015. "2013 Kırşehir Kale Höyük Kazısı." *Kazı Sonuçları Toplantısı* 36(3): 257-270.
- Adak-Adıbelli, I. 2016a. "2014 Kırşehir Kale Höyük Kazısı." *Kazı Sonuçları Toplantısı* 37(3): 45-56.
- Adak-Adıbelli, I. 2016b. "Kırşehir Kale Höyük Kazıları." *Kırşehir Arkeoloji ve Paleoantropoloji Çalışmaları* Ed. Y. Eraslan, 83-104. Kırşehir: T.C. Kırşehir Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.
- Alkım, B. 1956. "Kırşehir Hüyüğü ve Toprak Üstü Buluntuları." *Bellekten* 20: 61-77.
- Ariel, D.T. ve N. Messika. 2007. "Finds from the Hellenistic Favissa at Akko-Ptolemais." *Atiqot* 57: 11-20.
- Avram, A., N. Conovici ve P.G. Bordea. 1990. "Étude Quantitative sur les Timbres Amphoriques Sinopéens Provenant de Callatis." *Dacia* 34: 111-127.
- Barker, C. 1999. "Hellenistic Stamped Amphora Handles Held in the Nicholson Museum, Sydney." *MeditArch* 12: 111-123.
- Bats, M. 1988. *Vaisselle et Alimentation à Olbia de Provence (v. 350-v. 50 av. J.-C.): Modèles Culturels et Catégories Céramiques*. RANarb. Suppl. 18. Paris: Editions du Centre national de la recherche scientifique.
- Botti, G. 1893. *Notice des monuments exposés au musée gréco-romain d'Alexandrie*. Alexandrie: Imprimerie générale.
- Cankardeş-Şenol, G. 2015. *Lexicon of Eponym Dies on Rhodian Amphora Stamps, Volume 1: Eponyms A (Études Alexandrines 33, Amphor Alex 3)*. Atina: Edition Peters.
- Cankardeş-Şenol, G. 2017. *Lexicon of Eponym Dies on Rhodian Amphora Stamps, Volume 4: Eponyms T-X. (Études Alexandrines 39, Amphor Alex 6)*. Atina: Edition Peters.
- Cankardeş-Şenol, G. ve E. Canoğlu. 2009. "Mısır-Aleksandria Greko-Romen Müzesi'nde Bulunan Düğme Formlu Mühürler." *Arkeoloji Dergisi* XIV(2): 109-160.
- Chaby, R. 2009. *Les timbres amphoriques trouvés à Tanis de 1976 à 2008*. Hamburg: Books on Demand GmbH.
- Coja, M. 1986. "Les Centres de Production Amphorique Identifiés à Istros Pontique." *Recherches sur les Amphores Grecques*, Eds. J. Y. Empereur ve Y. Garlan. *BCH Suppl.* 13: 417-450.
- Conovici, N. 1998. *Histria VIII: Les Timbres Amphoriques, 2. Sinope*. Paris: De Boccard.
- Conovici, N. ve Y. Garlan. 2004. "Les timbres amphoriques étrangers trouvés à Sinope (I)." *Anatolia Antiqua* XII: 105-122.
- Conovici, N. ve M. Irimia. 1991. "Timbres amphoriques et autres inscriptions céramiques découverts à Satu Nou." *Dacia* 35: 139-175.
- Crisuolo, L. 1982. *Bolli d'anfora greci e romani. La Collezione dell'Università Cattolica di Milano*. Bologna: Clueb.
- Coşkun, G. ve E. Alkaç. 2020. "Seyitömer Höyük'de Ele Geçen Mühürlü Amphora Kulpları." *Olba* XXVIII: 243-262.

- Darga, A. M. 2006. "Şarhöyük-Dorylaion Kazılarında İki Buluntu: Dikdörtgen Kerpiç Ocaklar ve Damgalı Amphora Kulpları." *Hayat Erkanal'a Armağan. Kültürlerin Yansıması*, Eds. B. Avunç, A. Erkanal, E. Özgen, S. Günel ve T. Ökse, 241-248. İstanbul: Homer Yayınları.
- Empereur, J.-Y. 1977. "Catalogue des timbres amphoriques de Medinet el-Fayoum (Crocodylopolis - Arsinoé), Vol. 1-2." Ph.D. diss., Université Paris IV-Sorbonne.
- Finkielsztejn, G. 2001. *Chronologie détaillée et révisée des éponymes amphoriques rhodiens, de 270 à 108 av. J.-C. environ*. BAR International Series, 990. London: Archaeopress.
- Garlan, Y. 2004. *Les timbres céramiques sinopéens sur amphores et sur tuiles trouvés à Sinope. Présentation et catalogue*. *Varia Anatolica* 16. Paris: De Boccard.
- Grace, V. 1950. "The Stamped Amphora Handles." *Excavations at Gözülü Kule. Tarsus I*. Ed. H. Goldman, 135-148. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Halpern-Zylberstein, M. 1980. "Timbres amphoriques." *Tell Keisan (1971-1976): une cité phénicienne en Galilée. Orbis Biblicus et Orientalis. Séries archeologica 1*, Eds. J. Briend ve J.-B. Humbert, 243-255. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Irimia, M. 1973. "Descoperiri noi privind populația autohtonă a Dobrogei și legăturile ei cu coloniile grecești (sec. V-I a. Chr)." *Pontica VI*: 7-72.
- Jones, F.F. 1950. "The Hellenistic and Roman Periods." *The Pottery Excavations at Gözlükule, Tarsus I*, Ed. H. Goldman, 149-296. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Jöhrens, G. 1999. *Amphorenstempel im Nationalmuseum von Athen*. Mainz: von Zabern.
- Jöhrens, G. 2001. "Amphorenstempel hellenistischer Zeit aus Tanais." *Eurasia Antiqua* 7: 367-479.
- Koyuncu, C. 2015. "Eski Yunan ve Roma Döneminde Kappadokia Bölgesi." Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi.
- Lawall, M.L. 2010. "Pontic, Aegean and Levantine Amphorae at Gordion." *Production and Trade of Amphorae in the Black Sea. Pataps I*. Eds. D. Kassab-Tezgör ve N. Inaishvili. *Varia Anatolica* 21: 159-165.
- Macalister, R.A.S. 1901. "Amphora Handles, with Greek Stamps, from Tell Sandahannah." *Palestine Exploration Quarterly* 33(1): 25-43.
- Nachtergaele, G. ve R. Pintaudi. 1998/99. "Timbres amphoriques d'Égypte (Collection Donato Morelli)." *Aanalecta Papyrologica X-XI*: 161-187.
- Pridik, E.M. 1917. *Catalogue d'inventaire des timbres sur anses et cols d'amphores, ainsi sur tuiles de la collection de l'Ermitage, I*. Saint Petersburg: Izvestiâ Rossijskoj akademii nauk.
- Rotroff, S.I. 2006. *Hellenistic Pottery: The Plain Wares. Agora, 33*. Princeton, New Jersey: The American School of Classical Studies at Athens.
- Rotroff, S.I. ve A. Oliver (Jr.). 2003. *The Hellenistic Pottery from Sardis: The Finds Through 1994. Archaeological Exploration of Sardis Monographs 12*. Cambridge: Harvard University Press.
- Schäfer, J. 1968. *Hellenistische Keramik aus Pergamon*. Berlin: De Gruyter.
- Sztetyllo, Z. 2010. *Nea Paphos VI: Pottery Stamps from Nea Paphos (Excavations in 1990-2006)*. Warsaw: PCMA UW, University of Warsaw Press.
- Şimşek, C., B. Duman ve E. Alkaç. 2017. *Laodekeia Amphora Mühürleri*. İstanbul: Ege Yayınları.
- Thompson, H. A. 1934. "Two Centuries of Hellenistic Pottery." *Hesperia* 3: 311-476.